

Ewa Śnieżek^{}, Michał Wiatr^{**}*

**TEORIA BILANSOWA WILHELMA OSBAHRA JAKO REAKCJA
NA LUKĘ INFORMACYJNĄ
W SPRAWOZDAWCZOŚCI FINANSOWEJ XXI WIEKU**

1. WPROWADZENIE

Coraz szybszy rozwój gospodarczy i wzmożona presja konkurencji powodują, że ryzyko i niepewność zostały uznane za najbardziej charakterystyczne cechy nowoczesnego otoczenia konkurencyjnego. W tym kontekście ważną umiejętnością (zarówno dla przedsiębiorstwa, jak i inwestora) staje się trafne przewidywanie przyszłości, ocena potencjału i możliwości podmiotu. Wymaga to zbudowania odpowiedniego systemu informacyjnego będącego podstawą zarządzania przedsiębiorstwem. Z punktu widzenia dostarczanych informacji rachunkowość jest kluczowym elementem kompleksowego systemu zarządzania, a głównymi źródłami informacji gospodarczej we współczesnej rzeczywistości gospodarczej pozostają wciąż sprawozdania finansowe. Rozdzielenie własności i zarządzania spowodowało powstanie wielu stron zainteresowanych funkcjonowaniem przedsiębiorstwa, a między stronami często obserwuje się konflikt interesów, ścieranie się sprzecznych racji. W literaturze przedmiotu zjawisko to nazywane jest hazardem moralnym, który dał podstawę teorii agencji (Eisenhardt, 1998). Istota tej teorii sprowadza się do zidentyfikowania problemu asymetrii informacji, jakie posiadają właściciel i zarząd przedsiębiorstwa. Typowy jest stan, w którym agent (zarząd) posiada więcej informacji niż pryncypał (właściciel). Szczególnie widoczne stało się to w warunkach kryzysu gospodarczego, gdzie posiadanie informacji utożsamiane było z posiadaniem karty przetargowej w dialogu między właścicielem a zarządem przedsiębiorstwa.

Dysponowanie „dobrą” informacją finansową nabiera obecnie coraz większego znaczenia. Odczuwa się coraz mocniej potrzebę posiadania danych finansowych, które staną się solidną i wiarygodną podstawą do podejmowania

^{*} Dr hab., prof. nadzw., Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki.

^{**} Mgr, asystent-doktorant, Katedra Rachunkowości, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki.

decyzji, obarczonych minimalnym ryzykiem. Informacje prezentowane w sprawozdaniach finansowych bywają często okrojone, nieczytelne, zniekształcone lub przedstawione w sposób zrozumiały wyłącznie dla wąskiego grona specjalistów. Na podstawie takich informacji niejednokrotnie nie można podjąć trafnych decyzji, dokonać analiz w ramach sektora, porównać danych, a tym bardziej nawiązać efektywnej i bezpiecznej współpracy z innymi jednostkami gospodarczymi.

Użytkownicy informacji wymagają faktów, nie iluzji, domagają się coraz obszerniejszych i bardziej szczegółowych pakietów informacyjnych. Żądają poprawy jakości i przejrzystości prezentowanych informacji, dostosowanych do ich potrzeb i wymagań. Oczekują jasnej, zrozumiałej i czytelnej informacji, nieobciążonej zniekształceniami i nieprawidłowościami. Dodatkowym wymogiem jest jednocześnie gwarancja sumienności, staranności oraz odpowiedzialności za przekazywane informacje.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie założeń teorii bilansowej W. Osbahra jako jednej z wielu możliwych prób zamknięcia luki informacyjnej w sprawozdawczości finansowej XXI w. Osbahrowski „bilans przedsiębiorcy” i jego wizjonerski (jak na czasy, w których był tworzony i rozwijany – początek XX w.) charakter stanowią, w odczuciu autorów, solidny fundament do budowania przydatnej i atrakcyjnej, z punktu widzenia czytelnika, informacji dodatkowej do bilansu współczesnego przedsiębiorstwa. Aby osiągnąć wyżej wymieniony cel, jako narzędzia badawcze, autorzy wykorzystali studia literaturowe oraz elementy analizy porównawczej wybranych zagadnień koncepcyjnych.

2. LUKA KOMUNIKACYJNA W NURCIE RAPORTOWANIA BIZNESOWEGO

W skomplikowanym otoczeniu gospodarczym prowadzona w podmiocie właściwa polityka bilansowa może służyć wielu celom. Ponieważ rzeczywistość gospodarcza jest znacznie bogatsza od przepisów prawa ją regulujących, w rachunkowości, poza obszarami ściśle unormowanymi, istnieją również pola swobodnego działania. Dają one przedsiębiorstwu sporządzającemu sprawozdanie finansowe możliwość wyboru, którego granice nie są dokładnie określone (Moczydłowska, 2002). Kreatywna rachunkowość, stosowana w sposób niekolidujący z przepisami prawa, może służyć na przykład do zmniejszenia lub przesunięcia w czasie zobowiązań podatkowych, poprawy zdolności kredytowej jednostki ubiegającej się o kredyty czy też maksymalizacji nadwyżki finansowej. Kreowanie wybranych wartości nie oznacza automatycznie naruszenia przepisów prawa, ale może powodować odbiór i ocenę sytuacji przedsiębiorstwa w sposób „sterowany”.

Decyzje w zakresie kształtowania polityki rachunkowości podmiotu mają poważne konsekwencje ekonomiczne; wśród nich do najważniejszych należy zaliczyć podnoszenie poziomu jakości informacji dostępnych dla inwestorów

i innych użytkowników sprawozdań finansowych. Polityka rachunkowości może bezpośrednio wpłynąć na zmiany dobrobytu lub przepływy pieniężne użytkowników, oddziaływać na zachowanie klientów, pracowników czy społeczeństwa jako całości (Surdykowska, 2000).

Chcąc uzyskać właściwy poziom oraz jakość ujawnianej informacji, należy odpowiedzieć na trzy zasadnicze pytania:

- 1) komu ma być ujawniona informacja?
- 2) jaki jest cel ujawnienia informacji?
- 3) jakie informacje należy ujawnić?

Na pytanie „komu ujawniać?” w Stanach Zjednoczonych zwykle odpowiada się, że sprawozdania finansowe są skierowane do posiadaczy akcji, innych inwestorów oraz wierzycieli. Dopuszcza się ujawnianie informacji pracownikom, klientom, agencjom rządowym oraz ogólnie społeczeństwu, jednakże uważa się ich za drugorzędnych odbiorców informacji. W innych częściach świata, szczególnie w Europie, na pytanie „komu ujawniać?” udziela się szerszej odpowiedzi. Interesy pracowników i państwa są traktowane na równi z interesami akcjonariuszy. Zmniejszenie znaczenia stosunków własnościowych na korzyść szerszej grupy zainteresowanych odbiorców skutkuje zmianą charakteru ujawnień w sprawozdaniach finansowych.

Celem ujawnień jest udostępnianie informacji¹. Ujawnianie informacji innych, niż zawartych w samych sprawozdaniach finansowych, ma obecnie coraz większe znaczenie na rynku światowym i powoduje nieustające dyskusje nad kształtem i przydatnością tzw. raportu biznesowego².

Odpowiedź na pytanie, jakie informacje ujawniać, nie jest prosta i jednoznaczna. Zastosowanie MSR/MSSF w praktyce sprawozdawczości finansowej spółek giełdowych spowodowało „uproszczenie” zakresu ujawnień w podstawowych składnikach sprawozdania finansowego: w bilansie, rachunku zysków i strat i w rachunku przepływów pieniężnych³. Spowodowało to przesunięcie wielu informacji do informacji dodatkowej, której obszerność (z reguły przekra-

¹ Sposób ujawniania informacji powinien być adekwatny (zgodny z tzw. negatywnie określonym celem – nie należy sporządzać mylących sprawozdań), rzetelny, co kryje w sobie dodatkowo etyczny cel zapewnienia jednakowego traktowania wszystkich potencjalnych odbiorców informacji, oraz pełny, co oznacza przedstawienie wszystkich istotnych informacji.

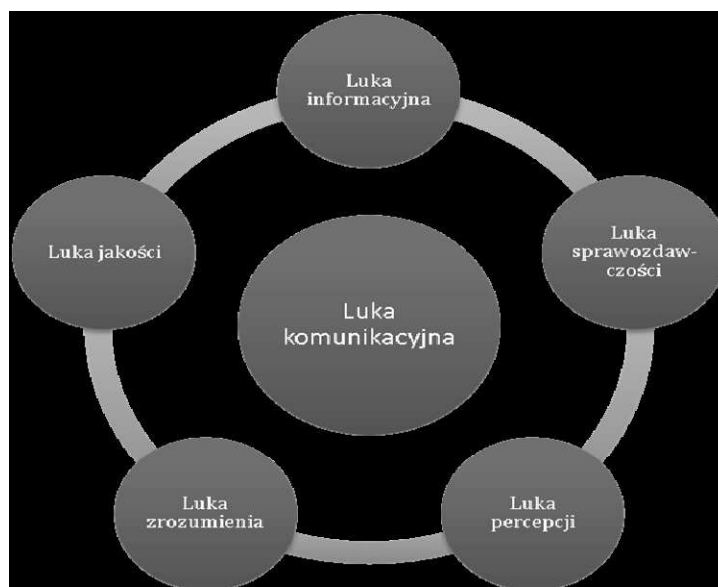
² Niezmiernie ważne jest również ujawnianie polityki rachunkowości zastosowanej w jednostce gospodarczej. Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB) stwierdziła, że sprawozdania finansowe muszą być jasne i zrozumiałe. Opierają się one na polityce rachunkowości, która jest różna w zależności od przedsiębiorstwa zarówno w jednym kraju, jak i między różnymi krajami. Ujawnianie istoty polityki rachunkowości, na której opierają się sprawozdania finansowe jest zatem konieczne, aby sprawozdania te były właściwie zrozumiane.

³ Proces implementacji międzynarodowych standardów jest trudnym wyzwaniem. Język sprawozdawczości finansowej nie powinien wychodzić poza zdolność do jego stosowania przez jednostki sporządzające sprawozdania finansowe oraz jego rozumienia przez odbiorców sprawozdań. Użytkownicy sprawozdań finansowych potrzebują jasności i przejrzystości, ale często mylą te cele z prostotą („Aktualności MSSF” 2003, PricewaterhouseCoopers, nr 13 (listopad)).

czająca 100 stron) z pewnością nie zachęca do wnikliwej analizy ani jej nie ułatwia. Powoduje to konieczność zadania kilku elementarnych, ale i ważnych pytań.

1. Czy w ten sposób sprawozdanie finansowe zyskało na jakości?
2. Czy użytkownicy sprawozdań finansowych posiadają wystarczającą wiedzę i doświadczenie, aby przeanalizować tak zaprezentowaną informację i wyciągnąć na jej podstawie odpowiednie wnioski?
3. Czy elastyczne podejście do struktury i zakresu ujawnień nie jest dla spółek pokusą do manipulowania informacją finansową, a co za tym idzie do „uprawiania” rachunkowości kreatywnej?

Postawione pytania można również zadać w kontekście realizacji nadrzędnego celu przedsiębiorstwa, jakim jest tworzenie wartości przedsiębiorstwa i raportowanie jej użytkownikom. Wartość sama w sobie jest kategorią obiektywną, co znacznie utrudnia wskazywanie czynników wpływających na nią bądź generujących jej zmiany. Dodatkowym elementem utrudniającym jej interpretację jest odmienna percepcja wartości przedsiębiorstwa przez różnych użytkowników sprawozdań finansowych, która najbardziej widoczna jest, gdy porównamy zapotrzebowanie informacyjne zarządu i właścicieli. Wcześniej wspomniana asymetria informacji, przełożona na formę sprawozdawczą, dostrzegana jest w powstawaniu luk w ocenie wartości, które łącznie określane są jako luka komunikacyjna (co przedstawiono na schemacie 1).

Schemat 1. Badania PricewaterhouseCoopers nad udoskonaleniem sprawozdawczości – elementy luki komunikacyjnej

Źródło: por. Marcinkowska, 2004.

Luka komunikacyjna (lub inaczej asymetria informacyjna) wynika z faktu, że osoby spoza przedsiębiorstwa dysponują znacznie mniejszą wiedzą na jego temat niż jego kierownictwo, tym samym odbiór i analiza prezentowanych danych finansowych, zarówno odnośnie do teraźniejszości, jak i przyszłości, nie zawsze są prawidłowe. Luka ta powstaje często w sposób sterowany, gdyż to zarząd przedsiębiorstwa decyduje o zakresie informacji ujawnianej publicznie, co jednocześnie wpływa na percepcję wartości przez zewnętrznych interesariuszy (Marcinkowska, 2004). Elementy tworzące lukę informacyjną widać wyraźnie w przeprowadzonych np. przez konsultantów PricewaterhouseCoopers badaniach nad udoskonalaniem sprawozdawczości finansowej. Szczegółowy podział i opis kategorii wchodzących w skład luki komunikacyjnej zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1

Elementy składowe luki komunikacyjnej według badań PricewaterhouseCoopers

Element luki komunikacyjnej (asymetrii informacji)	Charakterystyka
Luka informacyjna	Różnica między wagą przypisaną danemu miernikowi przez użytkownika informacji a poziomem zaspokojenia jego potrzeb informacyjnych przez kierownictwo spółki. W opinii analityków (odbiorców informacji) największa luka dotyczy: wzrostu rynku, przychodów z nowych produktów, środowiska konkurencyjnego, udziału w rynku, kapitału intelektualnego i rotacji klientów, a w opinii inwestorów – wskaźnika sukcesu nowych produktów, wzrostu rynku, wskaźnika utrzymania pracowników i klientów, środowiska konkurencyjnego, kapitału marki i intelektualnego oraz strategicznych kierunków działania.
Luka sprawozdawczości	Różnica między poziomem znaczenia przypisywanego danym miernikom przez kierownictwo a poziomem aktywności w ich raportowaniu.
Luka jakości	Różnica wagi, jaką kierownictwo przypisuje danym miernikom, a poziomem wiarygodności informacji pozyskiwanych z wewnętrznych systemów (największa w tym zakresie jest luka w zakresie informacji o rynku tj. jego rozmiarze, wzroście, udziale, wyobrażeniach o konkurencji).
Luka zrozumienia	Różnica wagi, jaką kierownictwo i użytkownicy informacji przypisują danym miernikom.
Luka percepcji	Różnica między poziomem aktywności kierownictwa spółki w raportowaniu mierników a poziomem adekwatności informacji otrzymywanych przez interesariuszy. Może występować luka pozytywna (gdy kierownictwo nie sporządza raportów tak dobrze jak sądzi) lub negatywna (gdy jakość raportowania jest w istocie lepsza niż ocenia to kierownictwo).

Źródło: oprac. własne na podstawie R.G. Eccles, R.H. Herz, E.M. Keegan and D.M.H. Phillips, *The Value Reporting Revolution: Moving Beyond the Earnings Game*, Wiley, New York, 2001, s. 130–141, [w:] M. Marcinkowska, *Roczny raport z działań i wyników przedsiębiorstwa*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004, s. 57–61.

Polityka informacyjna przedsiębiorstwa staje się jednym z kluczowych narzędzi kształtowania wizerunku podmiotu. W poszukiwaniu użytecznej informacji należy podejmować próby tworzenia nowych przekrojów informacyjnych, które zaspokoilyby potrzeby czytelnika (użytkownika) sprawozdania finansowego, czy szerzej – raportu biznesowego. W toku ewolucji rachunkowości zachodzące procesy często budzą szereg wątpliwości co do zakresu, jakości i wiarygodności informacji finansowych pochodzących z raportów rocznych. Istnieje zatem potrzeba wypracowania określonego wzorca lub standardu raportu rocznego, który będzie zrozumiały i przydatny dla różnych odbiorców.

Działania podejmowane w zakresie przystosowania do rzeczywistości gospodarczej XXI w. teorii bilansowej W. Osbahra wpisują się w katalog prób zmierzających do zwiększenia użyteczności informacji wynikających ze sprawozdań finansowych, tym samym można je zaliczyć do nurtu badań mających na celu udoskonalenie współczesnych formatów raportowania finansowego. Nowy sposób ujawnień sprawozdawczych wykorzystujący teorię W. Osbahra, określony dla bilansu, może stanowić w tym zakresie próbę wyjścia naprzeciw zróżnicowanym oczekiwaniom użytkowników sprawozdań finansowych. Jego budowa będzie musiała sprostać wymaganiom ujawnień w zakresie wypełnienia luki komunikacyjnej oraz spełniać wszelkie warunki stawiane nowemu raportowi rocznemu w koncepcji odpowiedzialności przedsiębiorstwa⁴.

3. TEORIA W. OSBAHRA – W POSZUKIWANIU LEPSZEJ INFORMACJI FINANSOWEJ W BILANSIE

Wilhelm Osbahr – dyrektor Instytutu Naukowego Bösch’a w Hamburgu – podjął na początku XX w. próbę rozwiązania problemu oznaczenia wartości bilansowych z punktu widzenia przedsiębiorcy (względnie właściciela przedsiębiorstwa) oraz tym samym wyraźnie podkreślił, że bilans (jego kształt) w świetle doświadczeń praktyki należy rozpatrywać przez pryzmat realizacji celów przedsiębiorstwa⁵. Osbahr, w swoich rozważaniach na temat wartości bilansowych, przyjął za punkt wyjścia czwarty rozdział pierwszej księgi kodeksu

⁴ Wyznacznikami koncepcji odpowiedzialności przedsiębiorstwa (w zakresie tworzenia raportu rocznego) są: a) zakres i charakter ujawnianych informacji (cechy: kompletność, istotność, dokładność), b) jakość ujawnianych informacji (cechy: zrozumiałość, przydatność, wiarygodność, porównywalność), c) sposób dostarczania informacji (cechy: dostępność, aktualność, regularność, klarowność), d) stałe zarządzanie procesem sprawozdawczości (cechy: integracja systemów, stałe usprawnienia) (Marcinkowska 2004).

⁵ Wilhelm Osbahr w swoim opracowaniu *Die Bilanz vom Standpunkt der Unternehmung* [Berlin, Lipsk 1923], opisując założenia teorii, która określała podejście do bilansu z punktu widzenia przedsiębiorcy (właściciela), wskazał na kilka aspektów, które należało uwzględnić przy wykorzystywaniu niniejszej teorii w przyszłości.

handlowego Rzeszy Niemieckiej z 10 maja 1897 r. (dalej HGB) pod tytułem *Księgi rachunkowe*, który ze względu na swój miarodajny charakter był uwzględniany przy prowadzeniu księgowości w przedsiębiorstwach. Obecnie znaczenie ówczesnych postanowień z zakresu prawa handlowego nie jest łatwe do zrozumienia – w szczególności w odniesieniu do bilansu. Z upływem czasu w orzecznictwie i w piśmiennictwie z zakresu prawa i księgowości pojawiały się różne teorie na temat faktycznego znaczenia wspomnianej ustawy oraz charakterystyki sprawozdania finansowego. Mimo to, biorąc pod uwagę stan obecny, Osbahr dokonał istotnego pogrupowania poglądów leżących u podstaw teorii bilansowych (co przedstawiono na schemacie 2).

Schemat 2. Podstawy teorii bilansowych według W. Osbahra

Źródło: oprac. własne.

Pierwsza grupa obejmuje zagadnienia bazujące wyłącznie na prawie handlowym (grupa określająca czysto prawno-handlowe podejście do bilansu). Druga grupa skupia teorie głoszone przede wszystkim na podstawie kanonów prawa (grupa dotycząca czysto teoretyczno-prawnych problemów bilansu). Trzecia grupa interpretuje znaczenie ustawy w dużej mierze w aspekcie gospodarczym, zawężając jej zakres do teorii rachunkowości (grupa opisująca problematykę bilansowania związaną z teoretycznym podejściem samej rachunkowości). Największą uwagę Osbahr skupił na czwartej grupie, którą określił, jako grupę opierającą się głównie na zagadnieniach zarobkowej polityki gospodarczej (grupa najmocniej osadzona w praktyce gospodarczej). Bazowała ona na historycznie kształtującej się, szczególnej idei kupieckiej silnie ugruntowanej w niemieckim prawie handlowym.

By lepiej zrozumieć powód Osbahrowskich poszukiwań nowych rozwiązań w obszarze ujawnień bilansowych, należy dokładniej przyjrzeć się ówczesnemu

niemieckiemu kodeksowi handlowemu oraz wątpliwościom, jakie rodziły się w związku z jego interpretacjami. Wspomniane wątpliwości podzielali w swoich rozważaniach inni autorzy (Passow, 1910; Fischer, 1905), którzy zgodnie twierdzili, że podstawowe przepisy kodeksu handlowego, dotyczące powszechnego bilansu handlowego nie dają podstawy do zestawienia różnych norm wyceny dla różnych grup majątku handlowego, przez co może ulegać zafałszowaniu tzw. „prawda bilansowa” tj. wartość informacyjna wynikająca z interpretacji danych finansowych zestawionych w bilansie.

Podstawowe przepisy kodeksu handlowego, dotyczące wyceny składników majątkowych i zobowiązań jednostki zawierał § 40 HGB: „Bilans sporządza się w walucie Rzeszy. Przy sporządzaniu inwentaryzacji i bilansu należy uwzględnić wszystkie składniki majątkowe i zobowiązania według wartości godziwej obowiązującej w momencie sporządzenia inwentaryzacji i bilansu. Wierzytelności wątpliwe uwzględnia się według ich wartości prawdopodobnej, a wierzytelności nieściągalne odpisuje się”. Historia powstania ogólnych przepisów dotyczących wyceny na gruncie niemieckiego kodeksu handlowego wskazywała raczej na kryterium wyceny dla wszystkich składników rzeczowych majątku, tj. na ogólną cenę sprzedaży możliwą do osiągnięcia za każde dobro, na dzień sporządzenia bilansu. Według kodeksu handlowego obiektywna wartość zbycia stanowiła podstawową wartość bilansową wykorzystywaną w praktyce gospodarczej, zgodnie z założeniem idei kupieckiej. Należy zauważyć, że w owym czasie brakowało konkretnych przepisów ustawowych dotyczących powszechnego bilansu handlowego, mówiących o tym, jak w praktyce ustalić wartości bilansowe (np. w oparciu o obiektywną wartość zbycia) w odniesieniu do każdego poszczególnego składnika majątkowego⁶.

Kodeks handlowy w § 40 wymagał od sporządzających bilans zachowania bezwzględnej *prawdy bilansowej*, ale jednocześnie również bezwzględnej *prawdy inwentaryzacyjnej*, która była określana jako wstępny warunek tej pierwszej. Zdaniem Osbakra prawda inwentaryzacyjna bez prawdy bilansowej była możliwa i nie była rzadkością; jednak prawda bilansowa bez uzasadniającej ją prawdy inwentaryzacyjnej była co najwyżej dziełem przypadku, nie zaś poprawnie prowadzonej działalności gospodarczej i adekwatnie sporządzonego bilansu. Tak prezentowane poglądy mogą nasuwać wniosek, że temat rachunkowości kreatywnej i sprawozdawczości oszukańczej był znany również na początku XX w., bowiem już wtedy poszukiwano rozwiązań minimalizujących wpływ działań księgowych mogących zniekształcać i dewaluować wartość informacyjną danych finansowych. Dlatego § 39 HGB wymagał dokładnego zestawienia wszystkich składników majątkowych i zobowiązań wraz z ich wartościami, zaś § 40 HGB stanowił, że nie uwzględnia się żadnej innej wartości niż prawdziwa wartość rzeczywista. Wraz z wymogiem uwzględniania prawdziwych wartości rzeczywistych w inwentaryzacji i bilansie, kodeks zabraniał

⁶ Automatycznie zakładano możliwe praktyczne przeprowadzenie ustawowo wymaganego bilansowania wszystkich dóbr według obiektywnej wartości zbycia.

nie tylko stosowania wyższej, ale także wykorzystywania niższej wartości niż wartość zbycia, określana na moment sporządzania inwentaryzacji i bilansu. Ograniczenie zawarte w § 40 było uznawane za przepis jednocześnie maksymalny i minimalny na gruncie prawa publicznego tj. zawierający zakaz przewartościowania i niedowartościowania wartości bilansowych. Wyłączenie pozycji inwentaryzacyjnych z bilansu, a także przyjęcie aktywów bilansowych w niższych wartościach oraz pasywów bilansowych w wyższych wartościach niż rzeczywiste wartości zbycia bądź prawdziwe wysokości zobowiązań, a więc tworzenie cichych rezerw, podobnie jak ostrożne pominięcie niezrealizowanych zysków, było być może działaniem zarządu wynikającym z myślenia handlowo-ekonomicznego, ale jednocześnie stało w sprzeczności z zasadami ustalania wartości bilansowych wynikającymi z przepisów kodeksu handlowego (HGB)⁷. Wilhelm Osbahr podjął w swojej teorii próbę ujęcia prezentacyjnego tychże zjawisk, jednocześnie nie podważając przyjętych wartości wyceny bilansowej.

4. ZAŁOŻENIA OGÓLNE BILANSU PRZEDSIĘBIORCY WEDŁUG WILHELMA OSBAHRA

Bilans jest zestawieniem przedstawiającym po jednej stronie zasoby majątkowe przedsiębiorstwa, zaś po drugiej stronie jego kapitały własne i obce, jest również prezentacją lokaty kapitału własnego i obcego w zasobach majątkowych lub inaczej – lokaty kapitału przedsiębiorstwa w jego majątku. Przytaczając te określenia, dotykamy bardziej zewnętrznej postaci niż ekonomicznej istoty bilansu. Jeszcze słabiej charakteryzowało tę istotę zwyczajowe definiowanie spotykane w niemieckim orzecznictwie, według którego bilans był prezentacją sytuacji majątkowej firmy. Takie objaśnienie często było jednostronnie rozumiane, gdyż pod pojęciem majątku kryła się suma wszystkich posiadanych dóbr. Bilans zaś zawierał także prezentację pasywów i kapitału własnego. Zdaniem W. Osbahra równie nieadekwatne jak jednostronne było twierdzenie, że bilans jest rachunkiem wyników kupca (przedsiębiorcy). To twierdzenie nie dało się historycznie udowodnić ani logicznie uzasadnić. Nie był również trafny powszechny pogląd, że celem bilansu jest przedstawienie sytuacji majątkowej oraz ustalenie zysków czy też podgląd, że jedynie bilans otwarcia i bilans specjalny (bilans likwidacyjny, bilans przekształceniowy itd.) jest bilansem majątku, zaś zwykły bilans roczny to bilans zysków bądź strat.

⁷ Z kodeksowej zasady wyceny wszystkich składników majątkowych w obiektywnej wartości zbycia można było wnioskować, że stosowaną w praktyce i aprobowaną przez prawo handlowe była forma ustalenia niższej wartości przez odpis pierwotnej wartości składników użytkowych. Miała ona służyć przedstawieniu rzeczywistego i dokładnego obniżenia wartości. Kwota odpisu powinna więc być równa prawdziwym różnicom między obiektywną wartością sprzedaży w ostatnim roku a aktualną obiektywną wartością sprzedaży składników użytkowych. Takie ujęcie celu odpisów było dalekie od poglądu czysto kodeksowego w odniesieniu do powszechnych bilansów.

Pamiętając, że W. Osbahr pisał o realiach życia gospodarczego Niemiec z początku XX w., prawidłowe było wyłącznie podejście, że w nowoczesnej gospodarce bilans powinien być rozumiany, jako środek służący do realizacji celów ekonomicznych wynikających z istoty przedsiębiorstwa, miał być zarysem prezentacji całej struktury pieniężno-ekonomicznej podmiotu. Oznaczało to, że w bilansie prezentowane były w zarysie wszystkie elementy struktury pieniężno-ekonomicznej i wszystkie wynikające z tego zależności, relacje i skutki. Tylko takie kompleksowe ujęcie odpowiadało całości potrzeb ekonomicznych przedsiębiorstwa oraz wyczerpująco objaśniało istotę bilansu. Sygnalizowano nim pełen zakres zadań wynikających z potrzeb ekonomicznych przedsiębiorstwa w związku z jego aktualną pozycją makroekonomiczną.

Z tego punktu widzenia nie było obojętne, w jakiej kolejności poszczególne składniki majątkowe i rodzaje kapitału przedsiębiorstwa występowały w bilansie⁸. Konieczność jasnego ujmowania pozycji w bilansie słusznie pozwalała na wyciągnięcie wniosków dotyczących właściwie i celowo rozbudowanej księgowości oraz odpowiednio określonej struktury funkcjonowania systemu rachunkowości przedsiębiorstwa. Wilhelm Osbahr zaproponował, dostosowaną do powyższych wymagań, ogólną strukturę bilansu przedstawioną na schemacie 3.

Na uwagę zasługuje fakt, że bilans niniejszy nie wnosiłby nic nowego do ówczesnego bilansoznawstwa, gdyby nie fakt, że cel jakiemu służył wymusił pojawienie się nowych pozycji bilansowych. Mowa tutaj oczywiście o pozycji „korekty” („*C. Korekty*”) umieszczonej zarówno po stronie aktywów, jak i pasywów, które stanowić miały pewnego rodzaju „sito informacyjne” i które powinny wyodrębniać z ogólnej struktury zestawienia, czyli z zasadniczej treści bilansu te oznaczenia wartości, które nie stanowiły wyniku działalności operacyjnej, innymi słowy były szacunkami bądź innymi parametrami wycen uzależnionymi od subiektywnej oceny sporządzającego.

Zrozumiałe, że nie wszystkie elementy poniższej struktury bilansowej występowały w każdym przedsiębiorstwie. Stopień rozbudowania struktury pieniężno-ekonomicznej zależał oczywiście od specyfiki przedsiębiorstwa. Określała ona, w jakiej relacji w stosunku do siebie pozostają poszczególne części bilansu. Śledzenie tej relacji pod kątem jej trwałości lub zmian było, ogólnie ujmując, celem postawionym księgowości z punktu widzenia przedsiębiorstwa (przedsiębiorcy). Cel ten mógł zostać zrealizowany jedynie wówczas, gdy księgowość (w tym rozumieniu sprawozdawczość finansowa) mogła w każdym momencie jasno zidentyfikować specyficzną strukturę pieniężno-ekonomiczną bilansu przedsiębiorstwa. Powyższa klarowność w bilansie i księgowości była jednak tylko jedną z wielu potrzeb ekonomicznych przedsiębiorstwa, a sprawozdawczość finansowa stała się jednym ze środków do osiągnięcia celów, które były precyzyjnie określone.

⁸ Podobnie na rzucie budynku pomieszczenia należące do niego nie mogą być dowolnie przesuwane, każde ma swoje z góry określone miejsce związane z celem, jakiemu ma służyć jako pojedyncze pomieszczenie oraz jako element całości.

Aktywa		Pasywa	
A. Rzeczowe aktywa trwałe		A. Kapitał własny	
1. Środki trwałe		1. Kapitał podstawowy	
a) Grunty		2. Rezerwy	
b) Budynki		a) Rezerwy zwyczajne	
c) Maszyny, urządzenia techniczne itd.		b) Rezerwy nadzwyczajne	
2. Trwałe udziały i aktywa przejściowe		c) Rezerwy celowe	
B. Majątek nabywczy przedsiębiorstwa		3. Zysk netto	
1. Dostępne środki pieniężne		Zysk netto (standardowy)	
Gotówka i środki pieniężne na rachunkach		zostaje podzielony na:	
b) Wexle		I. Wynik finansowy operacyjny – istotny dla przedsiębiorstwa	
c) Papiery wartościowe		II. Wynik finansowy nieistotny operacyjnie	
2. Należności		1. Zobowiązania krótkoterminowe	
a) krótkoterminowe		a) Akcepty	
b) długoterminowe		b) Zobowiązania zaksięgowane	
3. Zapasy		c) Pasywa przejściowe	
a) Towary, produkty, półprodukty		2. Zobowiązania długoterminowe	
b) Materiały		a) Kredyty (np. hipoteczne)	
C. Korekty*		b) Pożyczki	
1. Wycena		c) Pozostałe	
2. Poręczenie uzyskane (otrzymane)		C. Korekty*	
Suma aktywów		1. Wycena	
		2. Poręczenie sprawowane (przekazane)	
		Suma pasywów	

Schemat 3. Koncepcja ogólna – bilans według teorii W. Osbaltra

Objaśnienie:

* W dziale korekt (zarówno w aktywach jak i pasywach) mogą występować pozycje nieujęte w wyniku finansowym, tzn. działania pozorne (wycena) obciążająca (uznająca) pozycje kapitału własnego.

5. MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA TEORII W. OSBAHRA WE WSPÓŁCZESNYCH RAPORTACH BIZNESOWYCH

Sprawozdawczość finansowa XXI w. zmierza w kierunku tworzenia raportów biznesowych⁹, czyli wieloaspektowych i szczegółowych opracowań prezentujących odpowiednie informacje dla danej grupy odbiorców, które dodatkowo mogą być elastycznie dostosowywane do potrzeb informacyjnych użytkownika (odbiorcy). Stanowią one podstawę do przeprowadzenia oceny „wydajności biznesowej”, umożliwiając sprawne sprawdzenie stanu oraz monitorowanie stopnia realizacji strategicznych celów przedsiębiorstwa uruchywnistnianych przez jego kierownictwo. Raport biznesowy jest naturalną konsekwencją zmian zachodzących w rachunkowości, w której dominującą rolę odgrywają globalne rynki, globalni inwestorzy i międzynarodowe prawo. Bilans, jeden z wielu elementów składowych raportu biznesowego, stanowi od początku swojego istnienia obszar informujący o zasobności majątkowej i strukturze źródeł finansowania danego przedsiębiorstwa, jednakże w toku zachodzących w gospodarkach przemian¹⁰ jego forma nie ulegała, jak dotychczas, znaczącym zmianom. Można by sądzić, że struktura tego elementu sprawozdania finansowego uważana jest za niezwykle elastyczną, taką, która dobrze odzwierciedla efekty różnych, globalnych zjawisk gospodarczych. Bardziej wnikliwa, precyzyjna ocena możliwa byłaby poprzez zastosowanie innej formy prezentacji danych finansowych zawartych w bilansie, dlatego autorzy, na podstawie teorii W. Osbahra, rozważają opracowanie dodatkowego zestawienia bilansowego, które pełniłoby rolę uzupełniającą w stosunku do „podstawowego” bilansu np. w formie noty objaśniającej ujętej obligatoryjnie w informacji dodatkowej. Tak skonstruowany „dodatkowy bilans” wpisywałby się we współczesne trendy raportowania biznesowego, mógłby stanowić ważny czynnik umożliwiający ocenę działalności spółki, chociażby dla potencjalnych inwestorów. Czynniki decydujące o atrakcyjności takiego podejścia sprawozdawczego można określić następująco:

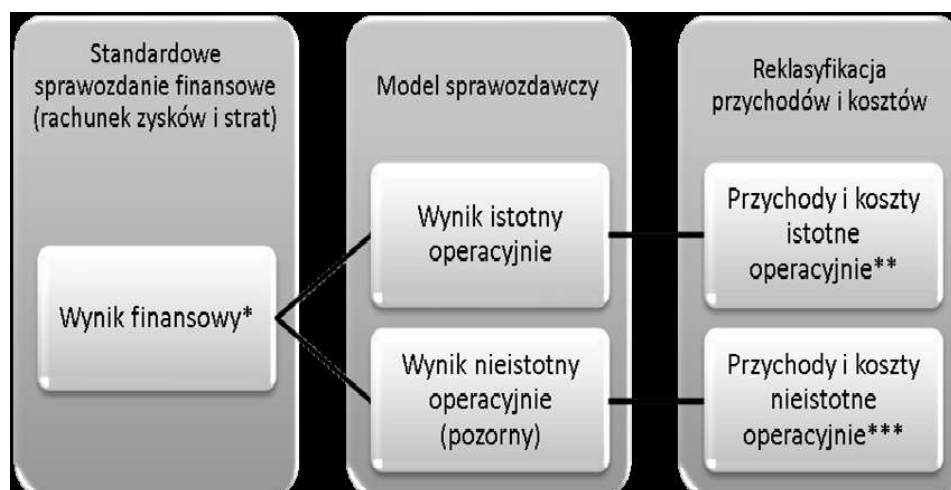
1. Uzupełniający element bilansu opiera się na reklasyfikacji danych finansowych, która ma służyć umożliwieniu dokonania oceny działań faktycznie

⁹ Przyspieszone tempo ewolucji kształtu i zawartości sprawozdawczości finansowej w ostatnich latach spowodowało, że nie wypracowano jednego, uniwersalnego określenia okresowego zbioru informacji, których ujawnienia oczekują od jednostki użytkownicy. Używane są terminy „nowe sprawozdanie finansowe”, „nowy raport finansowy”, „rozszerzony raport finansowy”, „pełny raport finansowy”, a także „raport biznesowy”. Tym ostatnim określeniem posługiwano się w niniejszej rozprawie zawsze, gdy była mowa o nowoczesnym zestawie informacji, uzupełnionym o nowe informacje finansowe i niefinansowe, w ujęciu *ex post* i *ex ante*, tabelaryczne i opisowe itp. (Śnieżek, 2008).

¹⁰ Globalizacji rynków, harmonizacji prawa, wprowadzania wspólnych międzynarodowych standardów rachunkowości itp.

zrealizowanych (istotnych operacyjnie¹¹) oraz oddzieleniu ich od działań „pozornych” (tymczasowych o różnym stopniu prawdopodobieństwa realizacji, nieistotnych operacyjnie), niejednokrotnie istotnych wynikowo (kształtujących wynik okresu).

2. Uzupełniający element bilansu prezentuje zmiany w ujęciu poszczególnych elementów wyniku finansowego (por.: schemat 4). Zakłada rozwarstwienie informacji (zaszeregowania kosztów i przychodów), tzn. oddzielony i oddzielnie zaprezentowany jest wynik na podstawowej działalności operacyjnej (istotne operacyjnie) od wyników osiąganych poprzez inne uzupełniające, niecykliczne, tymczasowe, sporadyczne działania (nieistotne operacyjnie¹²).

Schemat 4. Ogólne ujęcie wyniku finansowego według podejścia sprawozdawczego, zgodnie z teorią W. Osbahra.

Objaśnienia:

* Model może być również użyty dla sprawozdań sporządzonych zgodnie z MSSF (dla wyniku całościowego), jak i każdego innego porządku sprawozdawczego (np. UoR).

** Przychody i koszty dotyczące rzeczywistej (tzn. zrealizowanej) działalności operacyjnej, czyli bez uwzględnienia wycen i szacunków niebędących efektem działalności operacyjnej, a wymuszone wymogami sprawozdawczymi, wynikającymi z wyceny na dzień bilansowy.

*** Przychody i koszty z innych działalności niż działalność operacyjna oraz przychody i koszty dotyczące wszelkich przeszacowań i wycen bilansowych.

Źródło: oprac. własne.

¹¹ Przez działalność istotną operacyjnie należy uważać działalność zdefiniowaną przez przedsiębiorstwo, do której zostało ono powołane do funkcjonowania.

¹² Każde zdarzenie gospodarcze powodujące powstanie przychodu bądź kosztu, a nie związane z podstawową działalnością operacyjną (istotną operacyjnie).

3. Proponowane zestawienie (bilans wg W. Osbahra) charakteryzuje się wysoką elastycznością wykorzystania tzn. można je wykorzystać wielowymiarowo i wieloaspektowo np. do oceny wpływu rachunkowości kreatywnej (może stanowić narzędzie oceny poprzez odpowiednią reklasyfikację danych, tym samym uwidaczniając obszary, w których mogło nastąpić pozorne kształtowanie wizerunku). Tak zaprezentowany bilans umożliwia ocenę wpływu, jaki wywiera na sytuację finansową zastosowanie nowoczesnych metod wyceny, nie stając jednocześnie negacją uzyskanych wartości wynikających z wycen oraz nowoczesnych trendów sprawozdawczości, np. struktura bilansu według projektu IFRS.

Dokonując adaptacji teorii W. Osbahra, należy przedsiębiorcę (rozumianego zgodnie z definicją stosowaną na początku XX w. w Niemczech) traktować na równi ze współcześnie szeroko definiowanym inwestorem (przez określenie to rozumiemy zarówno właściciela, który zainwestował w założenie przedsiębiorstwa, jak i potencjalnego inwestora, którym może być każdy).

Teoria bilansowa Wilhelma Osbahra wyprzedziła epokę i właściwą dla niej ówczesną myśl rachunkowości, nadając bilansowi kształt, który mógł być trudny do zaakceptowania w tamtych czasach. Jednak dzięki wizjonerskiemu spojrzeniu teoria Osbahra pozwala zbudować narzędzie, które może być wykorzystane w realiach XXI w. Uniwersalność i elastyczność tej teorii polega na opisanie problemu „oznaczenia wartości bilansowych”¹³, wskazując jednocześnie, że wartości wykazywane w bilansie mogą składać się z kilku nakładających się „warstw” informacyjnych, których to istnienie zaciemnia rzeczywisty wizerunek sytuacji majątkowej i finansowej przedsiębiorstwa. Uniwersalność teorii i potencjalne obszary świadczące o możliwościach zastosowania proponowanego modelu sprawozdawczego dają przekrój celów, jakim może służyć nowy sposób prezentacji bilansu (por. tabela 2).

Przyjęte w tabeli 2 określenia poziomu użyteczności jako: podstawowy, podstawowo-uzupełniający oraz uzupełniający oznaczają, że:

- podstawowy poziom użyteczności określa, że bilans sporządzony jest zgodnie z założeniami wynikającymi z teorii W. Osbahra i stanowi podstawową notę uzupełniającą (objaśniającą) do bilansu pierwotnego (użyteczność sprawozdawcza),
- podstawowo-uzupełniający poziom użyteczności określa, że bilans sporządzony jest zgodnie z założeniami wynikającymi z teorii W. Osbahra, stanowi podstawową notę uzupełniającą do bilansu oraz zawiera rozbudowaną część (opisową, specyfikacyjną) dotyczącą przyszłych prognoz (użyteczność sprawozdawczo-menedżerska),

¹³ W. Osbahr przez termin „oznaczenia bilansowe” rozumiał problem wyceny pozycji bilansowych, a dokładniej zajmował się opisem wielkości tworzących daną wielkość bilansową.

Tabela 2

Potencjalne obszary (cele) wykorzystania teorii bilansowej W. Osbahra
w praktyce rachunkowości XXI w.

Obszar wykorzystania (cel sporządzenia modelu)	Poziom użyteczności	Opis
Analiza efektywności działalności operacyjnej (istotnej) oraz wpływu zdarzeń nieistotnych operacyjnie	Podstawowy	Próba oceny rzeczywiście wykonywanej działalności operacyjnej w odróżnieniu od zdarzeń pozornych, nieoperacyjnych (podział wyniku finansowego na wynik istotny operacyjnie oraz wynik z wyceny, działań pozornych – wynik na zdarzeniach nieistotnych operacyjnie). Podział w strukturze bilansu na pozycje w koscie historycznym wraz z wydzieloną wyceną pozycji bilansowych (rozwarstwienie oznaczeń bilansowych)
Analiza zdolności do generowania wartości w przyszłości	Podstawowo- uzupełniający	Próba oceny zdolności do generowania wartości w przyszłości zarówno w ujęciu memoriałowym, jak i prognoz kasowych (ocena możliwości generowania wartości w przyszłości zgodnie z najnowszymi wyznacznikami sprawozdawczości finansowej według IASB/FASB czy też ocena sprawozdań sporządzonych według MSSF/MSR)
Ocena wpływu rachunkowości kreatywnej	Uzupełniający	Próba oceny „pozorności” wyniku finansowego tzn. oszacowania tych jego części będących wynikiem wyłącznie działań sztucznie i nieprawdziwie poprawiających wizerunek podmiotu.
Ocena wpływu sytuacji wyjątkowych (przejęć, fuzji czy zmiany systemów rachunkowości)	Uzupełniający	Próba oceny wpływu sytuacji wyjątkowych, takich jak zmiany kapitałowe (fuzje, przejęcia) czy zmiany systemu rachunkowości (np. przejście z UoR na MSSF/MSR) na ogólną sytuację finansową oraz wynik finansowy podmiotu.

Źródło: oprac. własne.

• uzupełniający poziom użyteczności określa, że bilans sporządzony jest zgodnie z założeniami teorii W. Osbahra, lecz nie musi spełniać obowiązku sprawozdawczego tzn. stanowić podstawowej noty objaśniającej do bilansu pierwotnego, gdyż sporządzony może być w każdym innym celu (użyteczność menadżerska).

Wilhelm Osbahr w swojej publikacji *Die Bilanz vom Standpunkt der Unternehmung* z 1923 r., stanowiącej opis założeń teorii bilansowej, zawarł również wytyczne (mające charakter wskazówek) do stosowania teorii dla tych, którzy chcieliby wykorzystać ją w przyszłości. W tabeli 3 dokonano próby przełożenia niektórych wskazówek zawartych w teorii W. Osbahra oraz ich adaptacji do warunków nadających kształt i treść bilansowi XXI w.

Tabela 3

Próba odniesienia podstawowych założeń teorii W. Osbahra do współczesnych realiów sprawozdawczości finansowej

Podstawowe wskazówki W. Osbahra do zastosowania w przyszłości	Adaptacja podstawowych wskazówek do współczesnych wymagań rachunkowości
Bilans powinien być ujmowany (postrzegany), jako samodzielne zjawisko ekonomiczne z własnym prawem do życia i funkcjonowaniem oraz wynikającymi z tego potrzebami ekonomicznymi.	Teraźniejsze podejście do bilansu nie zmienia jego charakteru w porównaniu do założeń mu postawionych na początku XX w. przez W. Osbahra tzn. stanowi uporządkowany zbiór informacji o bieżącej sytuacji finansowej przedsiębiorstwa, który ewoluuje zgodnie z wymogami otoczenia (prawa, standardów, dobrej praktyki), by w sposób adekwatny do rzeczywistości prezentował informacje o stanie majątkowym i źródłach jego finansowania.
Dla przedsiębiorstwa bilans i księgowość były jedynymi środkami do osiągnięcia jego własnych celów ekonomicznych.	Poprawna struktura przepływu informacji powoduje, że księgowość dostarcza (produkuje) prawdziwe dane finansowe, które później zawarte są w bilansie, by z kolei ten spełniał powierzona mu rolę (by mógł być podstawą do oceny sytuacji finansowej przedsiębiorstwa).
W historyczno-ekonomicznym i statystycznym ujęciu bilans i księgowość stanowiły dla przedsiębiorstwa jednolitą całość. Nie były w opozycji do siebie, lecz ich relacja wobec siebie była taka, że księgowość była kontynuacją bilansu, była rozbudowanym bilansem znajdującym się w ruchu.	
Prowadzenie nowoczesnego przedsiębiorstwa wymaga od kierownictwa nie tylko myślenia konkretnego, ale także abstrakcyjnego, czyli sprawnego poruszania się pomiędzy wartością szacunkową a kosztem własnym.	Współczesne realia doświadczają, że kierownictwo przedsiębiorstwa doskonale porusza się pomiędzy różnymi mechanizmami wyceny (pełnymi własnych estymacji bądź bazujących na szacunkach zewnętrznych). Nowoczesna gospodarka rynkowa przenosi ciężar znajomości tych parametrów na innych użytkowników sprawozdań finansowych. Z tego powodu koncepcja nowego modelu sprawozdawczego staje się na tyle istotną kwestią, by podjąć się badań nad jej kształtem czy użytecznością informacyjną.
Każde przedsiębiorstwo miało określony cel, który wynikał z jego specyfiki. Działania ekonomiczne służące bezpośrednio temu celowi miały decydujące znaczenie, inne nie miały istotnego znaczenia dla firmy. Księgowość i bilans musiały być tak ukształtowane, by umożliwiały jasne ujęcie wyniku mającego istotne znaczenie dla firmy.	Współczesne rozwiązania rachunkowości nie definiują działalności istotnej (operacyjnie) od nieistotnej (innej niż operacyjna). Model stanowi narzędzie uzupełniające ocenę przedsiębiorstwa danymi parametrami.

Tabela 3(cd.)

Podstawowe wskazówki W. Osbahra do zastosowania w przyszłości	Adaptacja podstawowych wskazówek do współczesnych wymagań rachunkowości
Z koniecznym, z punktu widzenia przedsiębiorstwa, uwzględnieniem jego specyfiki nie dawało się pogodzić żadnych regulacji określających wartości bilansowe. Nie było możliwe ujednolicenie wartości bilansowej poprzez uogólnienie jakiegokolwiek skali wyceny. Ten sam rodzaj dóbr w jednym przedsiębiorstwie trzeba było ująć w bilansie w wartości zbycia, w innym zaś w wartości kosztów własnych. W tej samej grupie składników majątkowych mogły być konieczne różnego rodzaju wartości odpowiednie do ekonomicznych zadań przypisanych tymże składnikom i mogła powstać konieczność podania w bilansie dwóch wartości dla jednego i tego samego składnika. Było to możliwe w bilansie przedsiębiorcy, kiedy jedna wartość była zawsze wartością kosztów własnych (przypis własny – kosztem historycznym), podczas gdy druga mogła być wartością zbycia, wartością odtworzeniową lub wartością dochodową (wykazywaną jako korektę kosztu własnego poprzez przyjęty schemat wyceny, pozycję daną prezentowano w dziale „C” bilansu).	Współczesne standardy sprawozdawczości finansowej nie zawierają takich wytycznych dla prezentacji danych bilansowych. Nowy model sprawozdawczy, wykorzystując opisane przez W. Osbahra założenie, stanowi istotne rozwiązanie w celu minimalizowania luki komunikacyjnej między sporządzającymi a pozostałymi użytkownikami sprawozdania finansowego.
Księgowość sprawia, że informacje zaprezentowane w bilansie stawały się użyteczne ekonomicznie dla innych odbiorców.	Założenie – można przełożyć bezpośrednio na wymogi współczesnej sprawozdawczości finansowej z jednym tylko wyjątkiem. Inny jest efekt końcowy w postaci sporządzonego sprawozdania finansowego i zawartego w nich przekrojach informacyjnych.

Źródło: oprac. własne.

Powyższa tabela podkreśla wyjątkowość teorii bilansowej W. Osbahra, która – choć ogłoszona wiek temu – swoimi rozwiązaniami wykraczała daleko poza obowiązujące wówczas standardy sprawozdawcze czy rozwiązania praktyczne. Za wizjonerski należy również określić element wysokiej uniwersalności przyjętych w teorii rozwiązań – skutkujący tym samym możliwością ich adaptacji do aktualnych rozwiązań. Można również zaryzykować stwierdzenie, że niemiecka myśl bilansoznawstwa (prezentowana przez W. Osbahra) ujawniła w bilansie pokłady informacyjne niewykorzystane sprawozdawczo, które w obecnym momencie stanowią główny powód występowania luki komunikacyjnej. Bilans przedsiębiorcy, według W. Osbahra, w ogólnej postaci dawał

podstawy do analizy różnych przedsiębiorstw bez względu na przyjęte szczególne rozwiązania w zakresie metod wyceny (tj. polityki rachunkowości)¹⁴. Zastosowanie teorii Osbahra umożliwia porównywanie sytuacji finansowej przedsiębiorstw należących do różnych systemów rachunkowości, podlegających różnym regulacjom prawa czy praktykom rachunkowości.

6. PODSUMOWANIE

Istniejąca luka komunikacyjna między sporządzającymi sprawozdanie finansowe a jego użytkownikami (właścicielami, inwestorami, kredytodawcami itp.) powoduje potrzebę określenia modelu sprawozdawczego, który stanowiłby narzędzie minimalizujące asymetrię informacji i umożliwiałby udoskonalenie współczesnej sprawozdawczości finansowej. Założenia teorii W. Osbahra zawierają wskazówki w zakresie poszukiwania optymalnego poziomu ujawnień oraz sposobu prezentacji informacji finansowych w bilansie, który mógłby wypełnić lukę komunikacyjną.

Wizjonerski charakter teorii W. Osbahra, prócz samego kształtu bilansu, oddaje również fakt, iż pozostawił on w swojej teorii wytyczne do stosowania tego podejścia w przyszłości. Innymi słowy można stwierdzić, że przewidział kierunki rozwoju rachunkowości, ewolucję postrzegania informacji finansowej oraz fakt, że jego teoria bilansowa może stanowić udoskonalenie przyszłych systemów sprawozdawczych.

LITERATURA

- „Aktualności MSSF”, PricewaterhouseCoopers, 2003, nr 13 (listopad).
Eisenhardt K.M., *Agency Theory: An Assessment and Review*, Academy of Management Review, 1998.
Fischer R., *Die Bilanzwerte, was sie sind und was sie nicht sie*, nr 8, Leipzig 1905.
Marcinkowska M., *Roczny raport z działań i wyników przedsiębiorstwa*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004.
Moczydłowska W., *Niedoceniana rachunkowość*, „Gazeta Prawna” 2002 (b), nr 201.
Osahr W., *Die Bilanz vom Standpunkt der Unternehmung*, Berlin–Leipzig 1923.
Passow R., *Die Bilanzen der privaten Unternehmung*, Leipzig 1910.
Śnieżek E., *Sprawozdawczość przepływów pieniężnych – krytyczna ocena i propozycja modelu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008.

¹⁴ Problem braku porównywalności oceny sytuacji finansowej przedsiębiorstw ze względu na różne, przyjęte zasady rachunkowości (polityki rachunkowości) został zauważony już na przełomie XIX i XX w. w niemieckim piśmiennictwie z zakresu bilansoznawstwa.

Surdykowska S., *Normatywne i kreatywne aspekty rozwoju rachunkowości*, [w:] *Podstawowe problemy rachunkowości jako dyscypliny naukowej i działalności praktycznej*, Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamieckiego, Katowice 2000.

Ewa Śnieżek, Michał Wiatr

**WILHELM OSBAHR'S BALANCE SHEET THEORY AS THE REACTION
FOR THE INFORMATION GAP IN XXI CENTURY FINANCIAL REPORTING**

Having a “good” financial information is now gaining a new, important meaning. Asymmetry of information translated into the reporting form, results in the formation of barriers in the assessment of values, which together are often referred to as a communication gap. Theory and practice of accounting does not cease in their efforts to eliminate the aforementioned asymmetry. The paper presents the principles of W. Osbahr's theory of the balance sheet, which can serve as a starting point for the attempt to close the information gap in the business reporting of the twenty-first century. Visionary, ahead of an era, W. Osbahr's “entrepreneur balance sheet” creates, in the authors opinion, a solid foundation to build a useful and attractive, from the standpoint of the information user, notes to the balance of the modern enterprise.